Morfoloxía (2). Palabras variables 2: os determinates eo os pronomes

- **Determinantes e pronomes**: aquelas palabras que acompañan o substantivo para modificar a súa extensión, para cuantificalo, para actualizalo, para cualificalo, etc., terán *función determinativa*. En cambio, as clases de palabras moitas veces poden substituír o substantivo. Neste caso, dise que posúen *función substantiva* ou *pronominal*, que actúan como *pronomes* porque substitúen os substantivos no discurso: Quero *esta* mazá, quero *esta*.
- **O artigo**: considérase un morfema gramatical libre que acompaña os substantivos coa única función de actualizalos, sen proporcionar ningún contido.
  - *A segunda forma do artigo*: dependendo do contexto de aparición, o artigo determinado pode presentar variantes que reciben o nome de *segunda forma do artigo*. Masculino(-lo, -la), Feminino(-la, -las). *U-**la(s)** miña(s) chave(s)?*
  - *Contraccións do artigo determinado coas preposicións:* o artigo determinado o(-s), a(-s) contrae obrigatoriamente coas preposicións *a, en, de, con e por*. Vai *ao* cuarto e deixa o libro *na* mesa.
  - *Contraccións do artigo indeterminado coas preposicións*: o artigo indeterminado contrae obrigatoriamente coas preposicións *en, de e con*. Onte vinte *cunha* moza *nunha* rúa.
- **O demostrativo**: son unidades do discurso que se utilizan para indicar a posición no espazo e no tempo do substantivo ao que acompañan indicando maior ou menor proximidade con relación ao falante: proximidade (1ª persoa), distancia media (2ª persoa) e distancia longa (3ª persoa): *esta* mesa, *esa* mesa, *aquela* mesa.
  - *Contraccións co determinante indefinido outro*: o demostrativo combínase co indefinido *outro*. *Estoutro, esoutro, aqueloutro*.
  - *Contraccións coas preposicións en e de*: o mesmo có pronome persoal tónico de terceira persoa, o pronome demostrativo contrae coas preposicións *en* e *de*: *deste, neste, destoutra, nesoutra, daquilo, daqueloutros, naquela*, etc.
  - *Valores especiais dos demostrativos*: a posición máis frecuente é a anteposta ao substantivo, de maneira que se se sitúa despois del adquire matices expresivos significativos. Por exemplo, o *americano ese*, dependendo da entoación, pode transmitir valores despectivos.
- **O posesivo**: os posesivos indican con que persoa gramatical se pon en relación o substantivo que acompaña; eventualmente, expresa unha relación de propiedade ou pertenza, en sentido amplo, entre o substantivo ao que acompañan e as persoas que interveñen na conversa: se pertence a quen fala (1ª persoa), ao que escoita (2ª persoa) ou a aquel de quen se fala (3ª persoa). O obxecto a que se refire a posesión pode ter un ou varios posuidores, segundo o posesivo sexa singular ou plural. Meu(-s), teu(-s)...

- **Cuantificadores**: os cuantificadores son un conxunto de palabras que, con maior ou menos precisión, expresan unha idea de cantidade respecto da realidade.
  - *Numerais*: son aquel grupo de palabras que fan referencia á cantidade de maneira precisa, á orde nunha sucesión ou a calquera tipo de cuantificación máis ou menos exacta. Poden ser *cardinais, ordinais, multiplicativos e partitivos*.
  - *Indefinidos*
    - ✓ Contraccións dos demostrativos con *outro/a/os/as* e *algún*: *Algún* e *outro,* cos seus femininos e plurais, contraen coas preposicións *en* e *de: nalgún, nalgunha...; dalgún, dalgunha...; noutro, noutra...; doutro, doutra*, etc.
- **Identificadores**: é aquel conxunto de palabras que fan referencia a unha realidade e indican de cal se trata. Exemplo: ***uns*** *deciden mercalo pero* ***outros*** *deciden alugalo*.
- **O pronome persoal**: os pronomes persoais son a clase de palabras que se refiren ás persoas que interveñen na comunicación. O significado, pois, é gramatical, non lexical, en tanto que remiten ao emisor (pronomes de primeira persoa), ao receptor (pronomes de segunda persoa) e á persoa ou aquilo do que se fala no discurso (pronomes de terceira persoa). **Pilar** virá máis tarde. **Ela** ten traballo até as sete.
  - *O pronome persoal tónico*: o pronome persoal tónico ten un acento de intensidade que lle permite funcionar de forma independente. As formas que poden presentar os pronomes persoais tónicos clasifícanse en rectas e oblicuas.
  - *O pronome persoal átono*: o pronome persoal átono precisa dun elemento de apoio para poder funcionar. Normalmente, este elemento é un verbo.
  - *Colocación do pronome átono*: o pronome átono pode aparecer en dúas posicións: *tras o verbo* ou *diante do verbo*.
- **O pronome relativo**: son elementos do discurso que substitúen un termo presentado con anterioridade no discurso, o antecedente, e introducen unha cláusula que o cualifica ou caracteriza. Funcionan á vez como núcleos dunha frase nominal, en función pronominal, e como nexos, agás a forma *cuxo/a/os/as*, que só funciona como determinante, non como pronome.
- **O interrogativo e o exclamativo**: os interrogativos e exclamativos funcionan como substitutos dun determinado elemento sobre o cal, ou ben interrogan ou ben exclaman. Poden ser interrogativos ou exclamativos directos (*que está a pasar?*) ou indirectos (*preguntou que estaba a pasar*).